UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

5 päivänä toukokuuta 2011 *

Asiassa C-206/10,

jossa on kyse SEUT 258 artiklaan perustuvasta jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevasta kanteesta, joka on nostettu 29.4.2010,

Euroopan komissio, asiamiehenään V. Kreuschitz, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Saksan liittotasavalta, asiamiehinään T. Henze ja C. Blaschke, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

jota tukee

Alankomaiden kuningaskunta, asiamiehenään M. Noort,

väliintulijana,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-J. Kasel sekä tuomarit A. Borg Barthet (esittelevä tuomari) ja M. Berger,

julkisasiamies: V. Trstenjak,
kirjaaja: A. Calot Escobar,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Komissio vaatii kanteellaan unionin tuomioistuinta toteamaan, ettei Saksan liittotasavalta ole noudattanut työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15.10.1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2)

7 artiklan 2 kohdan ja sosiaaliturvajärjestelmän soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14.6.1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 13.4.2005 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 647/2005 (EUVL L 117, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71), 4 artiklan 1 kohdan a alakohdan, tarkasteltuna yhdessä tämän asetuksen III osaston 1 luvun kanssa, mukaisia velvoitteitaan, koska se on edellyttänyt sokeille, kuuroille ja vammaisille tarkoitettujen etuuksien (jäljempänä riidanalaiset lainsäädännöt) myöntämiseltä Saksan osavaltioiden lainsäädännön nojalla henkilöille, joihin nähden Saksan liittotasavalta on toimivaltainen jäsenvaltio, että henkilöt asuvat tai oleskelevat vakituisesti asianomaisessa osavaltiossa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

2 Asetuksen N:o 1612/68 7 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltion kansalaista ei työntekijänä saa kansalaisuutensa vuoksi saattaa toisen jäsenvaltion alueella kotimaisiin työntekijöihin verrattuna eri asemaan työ- ja palvelussuhteen ehtojen suhteen; tämä koskee erityisesti palkkausta, irtisanomista ja työttömyyden sattuessa paluuta saman alan työhön tai uudelleen työllistämistä.”

2. Hänen on saatava samat sosiaaliset ja verotukseen liittyvät edut kuin kotimaisten työntekijöiden.

– –”

3 Asetuksen N:o 1408/71 4 artiklassa, jonka otsikkona on ”Asiallinen ulottuvuus”, säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan kaikkeen lainsäädäntöön, joka koskee seuraavia sosiaaliturvan aloja:

a) sairaus- ja äitiysetuuksia;

– –

2 a. – –

Maksuihin perustumattomat rahalliset erityisetuudet ovat etuuksia,

a) jotka on tarkoitettu

i) antamaan lisä-, korvaavaa tai täydentävää turvaa sellaista tapahtumaa vastaan, joka kuuluu 1 kohdassa tarkoitettuihin sosiaaliturvan aloihin, ja jotka takaavat asianomaisille henkilöille vähimmäistoimeentulon ottaen huomioon taloudellinen ja sosiaalinen tilanne kyseisessä jäsenvaltiossa; tai

ii) vain vammaisten erityistä suojelemista varten ja jotka liittyvät läheisesti kyseisen henkilön sosiaaliseen ympäristöön kyseisessä jäsenvaltiossa – –

– –

2 b. Tätä asetusta ei sovelleta niihin jäsenvaltion lainsäädännön maksuihin perustumattomia erityisetuuksia koskeviin säännöksiin, joita tarkoitetaan liitteessä II olevassa III jaksossa ja joita sovelletaan vain osassa valtion aluetta.

– –”

4 Asetuksen N:o 1408/71 liitteessä II olevassa III osastossa, jonka otsikkona on ”Maksuihin perustumattomat 4 artiklan 2 b kohdan mukaiset erityisetuudet, jotka eivät kuulu asetuksen soveltamisalaan”, mainitaan Saksan osalta

”a) Etuudet, jotka myönnetään osavaltioiden (Länder) lainsäädännön mukaan [vammaisille], erityisesti sokeille”.

Kansallinen oikeus

5 Riidanalaisissa lainsäädännöissä myönnetään sokeille, kuuroille ja vammaisille etuuksia, joiden tarkoituksena on kompensoida vammasta aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia. Näitä etuuksia myönnetään ainoastaan sellaisille henkilöille, jotka asuvat tai oleskelevat vakituisesti asianomaisessa osavaltiossa.

6 Näissä lainsäädännöissä säädetään, että ne liittovaltion sosiaaliturvajärjestelmän mukaiset etuudet, joilla pyritään samoihin päämääriin kuin osavaltioiden myöntämillä etuuksilla, vähennetään jälkimmäisistä. Vähennyksen suuruus riippuu asianomaisen osavaltion lainsäädännöstä.

7 Kun kyse on henkilön sijoittamisesta hoitokotiin tai laitokseen, oikeus etuuksiin pysytetään joissakin osavaltioissa, edellyttäen, että hoitokoti sijaitsee osavaltion alueella ja että asianomaisen henkilön asuinpaikka on hoitokotiin sijoittamishetkellä ollut asianomaisessa osavaltiossa.

Oikeudenkäyntiä edeltävä menettely

8 Komissio kehotti 14.3.2002 päivätyssä kirjeessään Saksan liittotasavaltaa kiinnittämään huomionsa siihen, että työntekijöiden, jotka tekevät työtä Saksassa vaikka asuvatkin jossakin toisessa jäsenvaltiossa, ja heidän perheenjäsentensä on voitava viedä maasta riidanalaisten lainsäädäntöjen mukaisesti myönnetyt etuudet. Komission mukaan asumisedellytyksen asettaminen on vastoin EY 39 artiklaa ja asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohtaa.

9 Saksan liittotasavalta ilmoitti 22.4.2002 päivätyssä kirjeessään, että vaikka nämä etuudet olivat asetuksen N:o 1612/68 7 artiklassa tarkoitettuja sosiaalisia etuja, niitä ei voida viedä maasta, koska niiden myöntäminen ei perustu henkilön asemaan työntekijänä ja koska niiden ainoana edellytyksenä on asuinpaikka.

10 Komissio ilmoitti 9.7.2004 antamassaan virallisessa huomautuksessa Saksan liittotasavallalle epäilevänsä sitä, että riidanalaiset lainsäädännöt voitaisiin katsoa yhteensopiviksi asetusten N:o 1612/68 ja N:o 1408/71 kanssa. Komissio totesi erityisesti asetuksen N:o 1408/71 osalta, että kyseessä olevat etuudet eivät ole tämän asetuksen 4 artiklan 2 b kohdassa tarkoitettuja maksuihin perustumattomia erityisetuuksia vaan sen 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja sairausetuuksia, minkä vuoksi rajatyöntekijöiltä ei voida evätä oikeutta viedä ne maasta.

11 Saksan liittotasavalta vastasi 14.9.2004 päivätyssä kirjeessään olevansa eri mieltä komission kanssa. Se totesi asetuksesta N:o 1408/71, että kyseessä olevat etuudet perustuivat sokeuteen tai vammaan liittyviin ylimääräisiin kustannuksiin, siitä riippumatta oliko etuudensaaja hoidon tarpeessa vai ei.

12 Komissio lähetti 21.3.2005 Saksan liittotasavallalle perustellun lausunnon, joka perustui ainoastaan asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan rikkomiseen varaten kuitenkin itselleen oikeuden jatkaa menettelyä, joka koskisi riidanalaisten lainsäädäntöjen yhteensopivuutta asetuksen N:o 1408/71 kanssa asiassa C-286/03, Hosse, annettavan tuomion jälkeen (tuomio 21.2.2006, Kok., s. I-1771).

13 Saksan liittotasavalta ilmoitti 25.5.2005 päivätyssä kirjeessään pysyvänsä kannassaan.

14 Asian käsittelyä lykättiin tämän jälkeen odottamaan unionin tuomioistuimen tuomioita edellä mainitussa asiassa Hosse, sekä asiassa C-299/05, komissio vastaan parlamentti ja neuvosto (tuomio 18.10.2007, Kok., s. I-8695). Unionin tuomioistuin totesi näissä tuomioissa, että kyseessä olevat etuudet olivat sairausetuuksia.

15 Euroopan unionin neuvoston pysyvien edustajien komitea (COREPER) kokoonpanossa ”Työllisyys, sosiaalipolitiikka, terveys ja kuluttaja-asiat” pääsi 3.6.2008 sopimukseen sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta 29.4.2004 annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 (EUVL L 166, s. 1), jolla kumottiin asetus N:o 1408/71 tämän uuden asetuksen voimaantulosta eli 1.5.2010 alkaen, liitteiden X ja XI sisällöstä. Sopimuksen mukaan riidanalaisissa lainsäädännöissä säädettyjä saksalaisia etuuksia ei mainita näissä liitteissä.

16 Komissio antoi 1.12.2008 Saksan liittotasavallalle täydentävän perustellun lausunnon, joka perustui riidanalaisten lainsäädäntöjen ristiriitaan asetuksen N:o 1408/71 kanssa, koska edellä mainituissa asiassa Hosse ja asiassa komissio vastaan parlamentti ja neuvosto annetuissa tuomioissa kyseenalaistettiin kyseessä olevien etuuksien luonne erityisetuuksina.

17 Saksan liittotasavalta ilmoitti 1.4.2009 päivätyssä vastauksessaan jäävänsä odottamaan asetuksen N:o 883/2004 voimaantuloa vuoden 2010 kuluessa. Koska tätä asetusta sovelletaan myös kyseessä oleviin etuuksiin, se vaati asian käsittelyn lykkäämistä.

18 Komissio nosti 29.4.2010 nyt käsiteltävän kanteen.

19 Unionin tuomioistuimen presidentin 27.9.2010 antamalla määräyksellä Alankomaiden kuningaskunta hyväksyttiin väliintulijaksi tukemaan Saksan liittotasavallan vaatimuksia.

20 Alankomaiden kuningaskunta ilmoitti 19.10.2010 päivätyssä kirjeessään luopuvansa väliintulokirjelmän toimittamisesta.

Kanne

Asetuksen N:o 1408/71 rikkominen

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

21 Komissio katsoo, että vaikka kyseessä olevat etuudet on mainittu asetuksen N:o 1408/71 liitteessä II olevassa III osastossa, ne eivät ole tämän asetuksen 4 artiklan 2 b kohdassa tarkoitettuja maksuihin perustumattomia erityisetuuksia vaan sen 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja sairausetuuksia ja näin maastavientikelpoisia.

22 Näin on komission mukaan siksi, ettei kyseessä olevien etuuksien luonnetta erityisetuuksina ole osoitettu, koska unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan erityisetuuden täytyy korvata sosiaaliturvaetuus tai täydentää sitä, siitä kuitenkin erottuen, ja sen täytyy olla taloudellisilla ja sosiaalisilla syillä perustellun sosiaalihuollon

luonteinen ja siitä täytyy päättää sellaisen säännöksen mukaisesti, jossa on vahvistettu objektiiviset arviointiperusteet (em. asia komissio v. parlamentti ja neuvosto, tuomion 55 kohta). Komission mukaan kyseessä olevat etuudet myönnetään edunsaajille laissa määritellyn tilanteen perusteella yksilöllisestä tarveharkinnasta riippumatta, niillä pyritään parantamaan vammaisten terveydentilaa ja elämänlaatua, eli niiden keskeisenä tarkoituksena on täydentää sairausvakuutusetuuksia.

23 Komissio esittää lisäksi, että asetusta N:o 883/2004 annettaessa Saksan valtuuskunta luopui vaatimuksestaan saada kyseessä olevat osavaltioiden sokeille, kuuroille ja vammaisille myöntämät etuudet merkityksi tämän asetuksen liitteisiin X ja XI. Komission mukaan Saksan liittotasavalta ei näin ollen voi ristiriitaan joutumatta väittää, että näitä etuuksia on pidettävä asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 2 b kohdassa tarkoitettuina ”maksuihin perustumattomina erityisetuuksina”.

24 Saksan liittotasavalta esittää, ettei komissio itsekään ollut varma kyseessä olevien etuuksien luonnehdinnasta ennen edellä mainituissa asiassa Hosse ja asiassa komissio vastaan parlamentti ja neuvosto annettuja tuomioita, korostaen kuitenkin sitä, että osavaltiot ovat ryhtyneet toimenpiteisiin riidanalaisten lainsäädäntöjen saattamiseksi unionin oikeuden mukaisiksi. Tarvittavat lainsäädännölliset muutokset toteutuvat sen mukaan oletettavasti vuonna 2010 tai viimeistään vuonna 2011.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

25 On muistettava, että vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että kun arvioidaan sitä, onko jäsenvaltio jättänyt noudattamatta jäsenyysvelvoitteitaan, on otettava huomioon jäsenvaltion tilanne sellaisena kuin se on perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättyessä, eikä unionin tuomioistuin voi ottaa huomioon tämän jälkeen tapahtuneita muutoksia (ks. mm. asia C-9/07, komissio v. Ranska, tuomio

27.9.2007, Kok., s. I-121*, 8 kohta ja asia C-48/10, komissio v. Espanja, tuomio 18.11.2010, 30 kohta).

26 Saksan liittotasavalta ei kiistä sitä, että riidanalaiset lainsäädännöt eivät olleet täydentävässä perustellussa lausunnossa asetetussa määräajassa asetuksen N:o 1408/71 mukaisia.

27 Unionin tuomioistuin on useita kertoja todennut, että etuutta pidetään sosiaaliturvaetuutena, jos sen myöntäminen etuudensaajille perustuu tiettyyn laissa määriteltyyn tilanteeseen yksilöllisestä tarveharkinnasta riippumatta ja jos etuus liittyy johonkin asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdassa nimenomaisesti mainittuun vakuutustapahtumaan (ks. mm. em. asia Hosse, tuomion 37 kohta ja em. asia komissio v. parlamentti ja neuvosto, tuomion 56 kohta).

28 Näin ollen etuuksien, jotka myönnetään objektiivisesti laissa määritellyn tilanteen perusteella ja joilla pyritään parantamaan hoidon tarpeessa olevien henkilöiden terveydentilaa ja elämänlaatua, keskeisenä tarkoituksena on täydentää sairausvakuutuksesta maksettavia etuuksia, minkä vuoksi niitä on pidettävä asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuina ”sairausetuuksina” (em. asia Hosse, tuomion 38 kohta ja em. asia komissio v. parlamentti ja neuvosto, tuomion 61 kohta).

29 Tästä on kysymys käsiteltävänä olevassa asiassa niiden etuuksien osalta, joita osavaltiot suorittavat sokeille, kuuroille ja vammaisille, koska niillä pyritään kattamaan kiinteämääräisen tuen muodossa ylimääräisiä kuluja, joita tällaisille henkilöille aiheutuu vamman johdosta heidän jokapäiväisessä elämässään.

30 Koska nämä etuudet ovat asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja sairausetuuksia, ne on myönnettävä siitä riippumatta, missä jäsenvaltiossa etuudensaaja asuu, tämän asetuksen III osaston 1 luvun säännösten mukaisesti.

31 Näin ollen komission kanneperuste, joka perustuu asetuksen N:o 1408/71 rikkomiseen, on katsottava perustelluksi.

Asetuksen N:o 1612/68 rikkominen

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

32 Komissio väittää, että kyseessä olevien etuuksien myöntäminen ainoastaan sillä perusteella, että henkilö asuu asianomaisessa osavaltiossa, ei ole perusteltua. Näin on komission mukaan siksi, että kaikki jäsenvaltion kansalaisilleen myöntämät edut, jotka myönnetään työntekijöille heidän objektiivisen työntekijäasemansa perusteella tai pelkästään sillä perusteella, että he asuvat valtion alueella, kuuluvat asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan soveltamisalaan, minkä vuoksi rajatyöntekijöiden on myös saatava nämä edut samoilla perusteilla kuin kaikki muut työskentelypaikan jäsenvaltiossa asuvat työntekijät.

33 Saksan liittotasavalta on todennut tähän pelkästään, että asetusten N:o 1612/68 ja N:o 1408/71 soveltamisalat ovat erilaiset ja että niitä sovelletaan tästä syystä toisistaan riippumatta.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

34 On selvää, että etuudet, jotka osavaltiot myöntävät sokeille, kuuroille ja vammaisille, ovat asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja sosiaalisia etuja.

35 Saksan liittotasavalta ei ole tässä yhteydessä kiistänyt sitä, että näiden etuuksien myöntäminen edellyttää sitä, että etuudensaaja asuu tai oleskelee vakituisesti asianomaisessa osavaltiossa.

36 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 1612/68 7 artiklaan otetulla yhdenvertaista kohtelua koskevalla säännöllä ei kielletä ainoastaan kansalaisuuteen perustuvaa ilmeistä syrjintää vaan myös kaikki sellaiset peitellyn syrjinnän muodot, joilla tosiasiallisesti päädytään samaan lopputulokseen muita erotteluperusteita käyttämällä (ks. mm. asia C-57/96, Meints, tuomio 27.11.1997, Kok., s. I-6689, 44 kohta ja asia C-269/07, komissio v. Saksa, tuomio 10.9.2009, Kok., s. I-7811, 53 kohta).

37 Kansallisen oikeuden säännöstä, jollei se ole objektiivisesti perusteltu ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään, on pidettävä välillisesti syrjivänä, jos sen vaikutukset kohdistuvat sen ominaislaadun vuoksi enemmän siirtotyöläisiin kuin kotimaisiin työntekijöihin ja jos säännöksellä saatetaan siksi kohdella ensiksi mainittuja huonommin (em. asia Meints, tuomion 45 kohta ja em. asia komissio v. Saksa, tuomion 54 kohta).

38 Näin on sen asumista koskevan edellytyksen osalta, jonka täyttymistä riidanalaisissa lainsäädännöissä vaaditaan sokeille, kuuroille ja vammaisille tarkoitettujen etuuksien myöntämiseltä ja jonka täyttäminen on helpompaa saksalaisille kuin muiden jäsenvaltioiden kuin Saksan liittotasavallan työntekijöille.

39 Siihen Saksan liittotasavallan väitteeseen, joka perustuu asetusten N:o 1612/68 ja N:o 1408/71 erilaisiin soveltamisaloihin, voidaan todeta pelkästään, että vaikka on totta, ettei näiden molempien asetusten henkilöllinen soveltamisala ole sama, asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohtaa voidaan siksi, että tämä asetus on työntekijöiden vapaan liikkuvuuden osalta soveltamisalaltaan yleinen, soveltaa sosiaalisiin etuihin, jotka kuuluvat samalla asetuksen N:o 1408/71 erityiseen soveltamisalaan (asia C-111/91, komissio v. Luxemburg, tuomio 10.3.1993, Kok., s. I-817, Kok. Ep. XIV, s. I-35, 20 ja 21 kohta ja asia C-85/96, Martínez Sala, tuomio 12.5.1998, Kok., s. I-2691, 27 kohta).

40 Näin ollen komission kanneperustetta, joka koskee asetuksen N:o 1612/68 rikkomista, on pidettävä perusteltuna.

41 Kaiken edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, ettei Saksan liittotasavalta ole noudattanut asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan a alakohdan, tarkasteltuna yhdessä tämän asetuksen III osaston 1 luvun kanssa, ja asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se on edellyttänyt sokeille, kuuroille ja vammaisille tarkoitettujen etuuksien myöntämiseltä Saksan osavaltioiden lainsäädännön nojalla henkilöille, joihin nähden Saksan liittotasavalta on toimivaltainen jäsenvaltio, että henkilöt asuvat tai oleskelevat vakituisesti asianomaisessa osavaltiossa.

Oikeudenkäyntikulut

42 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut, että Saksan liittotasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, ja koska Saksan liittotasavalta on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Mainitun artiklan 4 kohdan

ensimmäisen alakohdan mukaan Alankomaiden kuningaskunnan, joka on asiassa väliintulijana, on vastattava omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Saksan liittotasavalta ei ole noudattanut sosiaaliturvajärjestelmän soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14.6.1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97, sellaisena kuin se on muutettuna 13.4.2005 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 647/2005, 4 artiklan 1 kohdan a alakohdan, tarkasteltuna yhdessä tämän asetuksen III osaston 1 luvun kanssa, ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15.10.1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se on edellyttänyt sokeille, kuuroille ja vammaisille tarkoitettujen etuuksien myöntämiseltä Saksan osavaltioiden lainsäädännön nojalla henkilöille, joihin nähden Saksan liittotasavalta on toimivaltainen jäsenvaltio, että henkilöt asuvat tai oleskelevat vakituisesti asianomaisessa osavaltiossa.

2) Saksan liittotasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

3) Alankomaiden kuningaskunta vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Allekirjoitukset